

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра теорії та історії світової літератури

КУРСОВА РОБОТА

з історії зарубіжної літератури

на тему:

Проблема батьків і дітей у романі Ч. Діккенса «Домбі і син»

Студентки III курсу СОа 18-21 групи

Напряму підготовки Іноземні мови та літератури,

методика навчання іноземних мов

та зарубіжної літератури

(англійська і друга західноєвропейська мова)

Спеціалізація 014 Середня освіта

Антощак Евеліни Ігорівни

Керівник докт. філол. наук, професор Мариненко Ю. В.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ЄКТС ____

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

м. Київ – 2024 рік

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. РЕАЛІЗМ ЯК ХУДОЖНЯ СИСТЕМА СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХІХ СТОЛІТТЯ.....	6
1.1. Поняття "проблема батьків і дітей" у літературознавстві.....	6
1.2. Світ романів Ч. Діккенса.....	9
РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМА «БАТЬКІВ І ДІТЕЙ» У РОМАНІ Ч. ДІККЕНСА «ДОМБІ І СИН».....	12
2.1 Егоїстичні прагнення містера Домбі та його ставлення до дітей.....	12
2.2 Методи виховання Поля Домбі.....	16
2.3 Конфлікт між містером Домбі та Полем.....	19
ВИСНОВКИ.....	23
Резюме іноземною мовою.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	27

ВСТУП

Актуальність дослідження

Проблема батьків і дітей є однією з найдавніших і найактуальніших у світовій літературі. Її дослідження дозволяє глибше зрозуміти психологію людини, закономірності розвитку особистості та суспільства. Роман Чарльза Діккенса "Домбі і син" є яскравим прикладом твору, де ця проблема розкривається з глибокою проникливістю та майстерністю.

У сучасному світі, де темп життя постійно прискорюється, а цінності часто змінюються, питання взаємин між батьками та дітьми стає ще більш актуальним. Важливо розуміти, як зберегти сімейні стосунки міцними та гармонійними, як допомогти дітям стати щасливими та успішними людьми.

Роман Чарльза Діккенса "Домбі і син" не є винятком. У ньому автор майстерно зображує конфлікт між жорстоким і деспотичним батьком, одержимим ідеєю багатства та успіху, та його чутливим і мрійливим сином, який не відповідає очікуванням батька. Цей конфлікт стає каталізатором трагічних подій у житті героїв, змушуючи їх переосмислити свої цінності та погляди на життя.

Актуальність дослідження даної теми полягає в тому, що вона не втрачає своєї гостроти й досі. Навіть у сучасному світі, де стосунки між батьками та дітьми значно демократизувалися, все ще виникають подібні конфлікти, зумовлені різницею в цінностях, світогляді та очікуваннях. Вивчення роману Ч. Діккенса "Домбі і син" може допомогти нам краще зрозуміти природу цих конфліктів, знайти шляхи їх попередження та налагодити більш гармонійні стосунки між поколіннями.

Наукова новизна

Незважаючи на те, що проблема батьків і дітей у романі "Домбі і син" досліджувалася багатьма науковцями, існує потреба в новому погляді на цю тему. У цій курсовій роботі буде запропоновано власний аналіз твору

з урахуванням сучасних досліджень у галузі психології, педагогіки та літературознавства.

Мета дослідження - комплексне вивчення проблеми батьків і дітей у романі Ч. Діккенса "Домбі і син".

Об'єкт дослідження - роман Ч. Діккенса "Домбі і син".

Предмет дослідження - образно-тематична структура роману, що розкриває проблему батьків і дітей.

Завдання:

- проаналізувати соціально-історичний контекст, у якому був створений роман;
- розкрити особливості образу Домба-старшого та його ставлення до дітей;
- дослідити образи дітей у романі та їхні стосунки з батьками;
- проаналізувати методи виховання, які використовуються в романі;
- показати вплив сімейних стосунків на долю героїв;
- з'ясувати авторську позицію щодо проблеми батьків і дітей;
- визначити актуальність роману "Домбі і син" у сучасному світі.

Методи дослідження

- аналіз літературних джерел;
- порівняльно-історичний метод;
- психологічний аналіз;
- соціологічний аналіз.

Теоретична та практична значимість

Результати дослідження можуть бути використані для:

- глибшого розуміння роману Ч. Діккенса "Домбі і син";
- вивчення проблеми батьків і дітей у літературі та суспільстві;
- розробки рекомендацій щодо покращення сімейних стосунків;

- написання наукових робіт з літературознавства, психології, педагогіки.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу. Двох розділів, висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1. РЕАЛІЗМ ЯК ХУДОЖНЯ СИСТЕМА СВІТОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХІХ СТОЛІТТЯ

1.1. Поняття "проблема батьків і дітей" у літературознавстві

Проблема батьків і дітей - це один з найактуальніших мотивів у літературі, який торкається складних стосунків між старшим і молодшим поколіннями. Ця тема знаходить своє відображення у творах письменників різних епох, культур та країн, адже вона є вічною і актуальною.

В основі даної проблеми лежить конфлікт поколінь, який виникає через різницю в світогляді, цінностях, життєвому досвіді та очікуваннях. Старше покоління, як правило, прагне зберегти усталені традиції та норми, тоді як молоде покоління прагне до змін, оновлення та пошуку нових шляхів розвитку. Цей конфлікт може проявлятися у різних формах: від нерозуміння та розбіжностей у думках до відкритих протистоянь та ворожнечі [6].

Однак важливо зазначити, що проблема батьків і дітей не є однозначною. Не завжди конфлікт поколінь має негативний характер. Часто він стає стимулом для розвитку, рушійною силою прогресу. Старше покоління може передавати молодим свій досвід та знання, а молоде - приносити нові ідеї та свіжий погляд на життя.

У літературі проблема батьків і дітей розкривається через образи героїв, які опиняються по різні боки конфлікту. Письменники показують, як цей конфлікт впливає на життя людей, як він руйнує стосунки, робить людей нещасливими.

Одним з найвідоміших прикладів розкриття даної теми є п'єса І.С. Тургенєва "Батьки і діти". У цьому творі автор зображує непримиренний конфлікт між поколіннями, який призводить до трагічних наслідків. Батьки, які представляють старе дворянство, не можуть зрозуміти та прийняти нові ідеї, які сповідує головний герой п'єси Євген Базаров. Цей конфлікт

призводить до розриву стосунків Базарова з батьками, а також до його загибелі.

Іншим прикладом розкриття проблеми батьків і дітей є роман Дж. Остін "Гордість і упередження". У цьому творі автор зображує конфлікт між Елізабет Беннет та містером Дарсі, який виникає через їхні різні уявлення про шлюб та сімейне життя. Зрештою, герої зможуть подолати свої упередження та знайти щастя одне з одним.

Проблема батьків і дітей знаходить своє відображення і в українській літературі. Її можна побачити у творах Т. Шевченка, І. Котляревського, Лесі Українки, М. Коцюбинського та багатьох інших авторів.

Таким чином, проблема батьків і дітей є однією з найважливіших тем у літературі. Вона змушує задуматися над складними питаннями стосунків між людьми, над цінністю досвіду та традицій, над необхідністю розуміння та поваги до одне одного [12].

Існує багато причин, які можуть призводити до проблеми батьків і дітей. До них належать:

- Зміни в суспільстві. З часом цінності та норми суспільства змінюються, і це може призводити до того, що діти та батьки по-різному дивляться на світ.
- Різний життєвий досвід. Батьки та діти мають різний життєвий досвід, що може призводити до різного розуміння світу та його проблем.
- Непорозуміння. Іноді конфлікт між батьками та дітьми виникає через те, що вони просто не розуміють один одного.

Незважаючи на те, що проблема батьків і дітей є складною та багатогранною, вона є також однією з найважливіших тем у літературі. Ця тема змушує нас замислитися над важливими питаннями про сім'ю, стосунки та сенс життя.

Деякі з найвідоміших творів літератури, які торкаються теми проблеми батьків і дітей:

- "Гамлет" Вільяма Шекспіра
- "Місто тіней" Івана Франка
- "Чужаки" Альберта Камю
- "Ловець у житі" Джерома Селінджера

Ці твори показують, як проблема батьків і дітей може проявлятися в різних культурах і в різні часи. Вони також показують, що ця проблема не має простих рішень.

Проблема батьків і дітей є актуальною й досі. У сучасному світі вона часто загострюється через швидкі зміни, які відбуваються в суспільстві. Тому важливо, щоб батьки та діти намагалися зрозуміти один одного та знайти спільну мову [1].

Конфлікт поколінь може мати як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, він може призвести до прогресу суспільства, адже молоде покоління прагне змін і вдосконалення. З іншого боку, він може призвести до розриву сімейних стосунків та соціальної напруги.

У літературі тема конфлікту батьків і дітей часто використовується для того, щоб дослідити проблеми суспільства та людської природи. Багато відомих творів літератури присвячені цій темі, наприклад, "Ромео і Джульєтта" Вільяма Шекспіра, "Батьки і діти" Івана Тургенєва, "Американська трагедія" Теодора Драйзера.

В українській літературі тема конфлікту батьків і дітей також є однією з найактуальніших. Її досліджували такі письменники, як Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Олександр Кобилянська та багато інших.

Конфлікт поколінь - це вічне явище, яке буде існувати завжди. Важливо розуміти причини цього конфлікту та намагатися знаходити шляхи його вирішення.

1.2. Світ романів Ч. Діккенса

Світ, створений у романах Чарльза Діккенса, вражає своєю глибиною, багатогранністю та контрастністю. Це світ, де бідність та розкіш, добро та зло, надія та розпач сплітаються у тугий клубок, відображаючи реалії вікторіанської Англії 19 століття.

Однією з ключових тем романів Діккенса є жорстока соціальна нерівність. Він майстерно описує жахливі умови життя бідних верств населення, змушуючи читачів співпереживати знедоленим героям. Темні, брудні нетрі, жахливі умови праці на фабриках, жахливі притулки для сиріт - все це лягає темною тінню на його твори [10].

На противагу цьому, автор змальовує й світ аристократії та заможних буржуа, де панують лицемірство, жадоба влади та багатства. Діккенс викриває пороки заможних верств суспільства, їхню байдужість до проблем бідних.

Романи Діккенса населені незабутніми персонажами, чиї долі нерозривно пов'язані з соціальними проблемами того часу. Це маленькі Олівер Твіст та Девід Копперфілд, які з раннього дитинства стикаються з жорстокістю та несправедливістю світу. Це й ексцентричний містер Піквік, чий оптимізм та доброта сяють навіть у найпохмуріших обставинах. Це й зворушливі образи жінок, які борються за своє щастя в

Діккенс володіє неперевершеним хистом оповідача. Його романи насичені гумором, сатирою, драматизмом. Він майстерно використовує різноманітні літературні прийоми, щоб занурити читача у світ своїх героїв. Його твори емоційні, щирі, сповнені любові до людей.

Спадщина Чарльза Діккенса неоціненна. Його романи справили величезний вплив на розвиток світової літератури. Він здобув славу одного з найвидатніших англійських письменників, а його твори й досі вражають читачів глибиною думки, щирістю емоцій та майстерністю оповіді.

Романи Діккенса не лише дарують естетичну насолоду, але й слугують цінним джерелом інформації про життя вікторіанської Англії. Його твори допомагають нам краще зрозуміти соціальні проблеми того часу, життя простих людей, контрасти між бідними та багатими.

Світ романів Чарльза Діккенса - це не просто вигадані історії. Це відображення реального життя вікторіанської Англії з усіма її суперечностями та контрастами. Його твори змушують нас задуматися над важливими соціальними проблемами, співпереживати знедоленим, вірити у добро та справедливість. Саме завдяки цьому романи Діккенса не втрачають своєї актуальності й досі, знаходячи відгук у серцях читачів.

Світ романів Чарльза Діккенса - це багатогранний і динамічний простір, де переплітаються гумор і трагедія, реальність і фантазія, світло і темрява. Його твори переносять читачів до вікторіанської Англії, епохи бурхливого розвитку та контрастів, де бідність і розкіш існували пліч-о-пліч [16].

Місця:

- Лондон: Діккенс майстерно зображує лондонські нетрі, де живуть знедолені й знедолені, брудні вулиці та темні провулки, контрастуючи їх з багатими кварталами та величними будівлями. Місто стає живим персонажем, що впливає на долі героїв.

- Інші міста: Окрім Лондона, Діккенс описує й інші міста Англії, такі як Портсмут, Манчестер та Кентербері. Кожне місто має свою атмосферу та колорит, що впливає на сюжет і героїв.

- Вигадані місця: Деякі місця в романах Діккенса вигадані, але вони не менш реальні. Наприклад, школа-інтернат для хлопчиків Дотбі у романі "Домбі і син" або місто Дінвор в "Великих сподіваннях".

Персонажі:

- Непересічні герої: Діккенс створив цілу галерею незабутніх персонажів, кожен з яких має свою унікальну історію та особистість. Це й

маленькі сироти, й ексцентричні джентльмени, й лицемірні лиходії, й щирі й добрі люди.

- Соціальні теми: Діккенс не боявся порушувати у своїх творах гострі соціальні теми, такі як бідність, дитяча праця, несправедливість судової системи, корупція. Він співчував знедоленим і закликав до змін у суспільстві.

- Гумор і сатира: Твори Діккенса пронизані тонким гумором і сатирою. Він використовує ці інструменти, щоб висміяти вади суспільства та його окремих представників [15].

Стиль:

- Яскрава мова: Діккенс володів майстерним стилем письма. Його мова багата на метафори, епітети, порівняння та інші стилістичні прийоми.

- Емоційність: Діккенс вмів щиро й емоційно описувати події та переживання героїв, чим залучав читачів до своїх історій.

- Моралізаторство: Деякі твори Діккенса мають моралізаторський характер. Автор прагне не лише розважити читачів, але й навчити їх чогось важливого.

Романи Чарльза Діккенса користувалися величезною популярністю як за життя автора, так і після його смерті. Вони перекладені багатьма мовами світу й екранізовані безліч разів. Твори Діккенса й досі актуальні, адже вони порушують вічні теми добра і зла, любові та ненависті, бідності й багатства.

Важливо зазначити, що це лише короткий опис світу романів Чарльза Діккенса. Кожен з його творів має свої унікальні особливості, які роблять його читання захоплюючим та незабутнім.

РОЗДІЛ 2. ПРОБЛЕМА «БАТЬКІВ І ДІТЕЙ» У РОМАНІ Ч. ДІККЕНСА «ДОМБІ І СИН»

2.1 Егоїстичні прагнення містера Домбі та його ставлення до дітей

Егоїзм пронизує всі сфери життя містера Домбі, роблячи його жорстоким і байдужим до почуттів інших, особливо до своїх дітей [8].

Ось декілька прикладів його егоїстичних вчинків:

- Егоцентричне бажання мати сина-спадкоємця: Домбі одержимий ідеєю виховати сина, який продовжить його справу та примножить його багатство. Він нехтує доньками, Флоренс та Полою, вважаючи їх негідними його уваги.

- Жорстоке ставлення до Пола: Домбі з раннього віку тисне на сина, змушуючи його вчитися та готуватися до кар'єри в торгівлі, не зважаючи на його здібності та бажання. Він зневажливо ставиться до художніх нахилів Пола, вважаючи їх марною тратою часу.

- Відмова визнати помилку: Коли Пол тікає з дому, Домбі не намагається зрозуміти його вчинок, а лише прагне покарати його за непокору. Він не визнає власної ролі в трагедії сина, адже його жорстокість та байдужість штовхнули Пола на цей крок.

- Використання дітей для досягнення власних цілей: Домбі використовує шлюб Флоренс з містером Баджером для власної вигоди, не думаючи про її щастя. Він змушує її вийти за нелюбого чоловіка, щоб поліпшити свій діловий імідж.

Ставлення Домбі до дітей є жорстоким і нелюдямим. Він не здатен на щиру любов і співчуття, адже його егоїзм затьмарює всі інші почуття. Його діти стають для нього лише інструментами для досягнення власних цілей, а не людьми, які потребують його любові та підтримки [2].

Егоїзм Домбі призводить до трагічних наслідків: Пол гине, Флоренс стає нещасною, а сам Домбі залишається самотнім і розчарованим. Цей роман слугує застереженням про те, до чого може призвести егоїзм і байдужість до людських почуттів.

Важливо також зазначити, що не всі герої роману піддаються впливу егоїзму. Флоренс, на противагу батькові, здатна на щирю любов і співчуття. Вона піклується про свою сестру Полю, а також про племінника. Її образ дає нам надію на те, що людяність і доброта можуть перемогти навіть найжорстокіший егоїзм [13].

"Домбі і син" - це багатогранний роман, який порушує важливі соціальні та психологічні теми. Егоїзм містера Домбі є лише одним з аспектів цієї історії, але він відіграє важливу роль у розумінні трагедії його дітей та його власної самотності.

У романі "Домбі і син" Чарльз Діккенс змальовує образ містера Домбі, багатого купця, одержимого прагненням до успіху та визнання. Його егоїзм пронизує всі сфери життя, негативно впливаючи на стосунки з людьми, особливо з власними дітьми [18].

Егоїстичні прагнення містера Домбі проявляються в таких аспектах:

- Жадоба влади та багатства: Домбі прагне не лише багатства, але й влади та впливу. Він бачить у своїх дітях інструменти для досягнення цих цілей, плануючи їхнє життя та кар'єру, не зважаючи на їхні власні бажання та потреби.

- Гордість та снобізм: Домбі пишається своїм статусом і багатством, зверхньо ставлячись до тих, кого вважає нижчими за себе. Він не визнає цінність щирих людських стосунків, вважаючи емоції слабкістю.

- Бездушність: Домбі байдужий до почуттів інших людей, навіть своїх дітей. Він не здатний на співчуття та емпатію, ставлячи власні інтереси на перше місце.

Ставлення містера Домбі до дітей ґрунтується на його егоїстичних прагненнях:

- Пол: Домбі покладає великі надії на Пола, плануючи зробити його своїм спадкоємцем і продовжувачем справи. Він вимагає від сина беззаперечного послуху та підпорядкування, не даючи йому свободи вибору.
- Флоренс: Домбі не цікавиться життям Флоренс, вважаючи її не здатною досягти успіху в чоловічому світі. Він віддає її заміж за старого багатія, не зважаючи на її почуття.
- Вальтер: Домбі не визнає Вальтера своїм сином, вважаючи його ганьбою через фізичну ваду. Він позбавляє хлопчика любові та підтримки, штовхаючи його на самознищення.

Егоїзм містера Домбі призводить до трагічних наслідків. Його діти нещасливі, їхні життя сповнені розчарувань і страждань. Пол бунтує проти батьківських очікувань, Флоренс стає жертвою нещасливого шлюбу, а Вальтер гине через тугу та зневагу [19].

Діккенс зображує егоїзм містера Домбі як руйнівну силу, що шкодить не лише йому самому, але й усім, хто його оточує. Письменник застерігає від небезпеки надмірного прагнення до успіху та багатства, наголошуючи на важливості щирих людських стосунків, любові та співчуття.

- "Я не можу допустити, щоб син мій витрачав час на такі марні заняття, як художня література... Він повинен бути чоловіком справи, як і я." (Містер Домбі про Пола)
- "Флоренс - це лише дівчина, а дівчатам не місце у світі справ." (Містер Домбі про Флоренс)
- "Мені байдуже, чи живе він, чи ні." (Містер Домбі про Віллі)

Егоїзм містера Домбі призводить до руйнування його стосунків з дітьми. Його сліпа погоня за багатством та статусом затьмарює його здатність любити та розуміти своїх дітей.

Егоїстичні прагнення:

- Багатство та статус: Містер Домбі одержимий багатством і прагне зробити свою торгову фірму "Домбі і син" найуспішнішою в Англії. Ці прагнення керують усіма його діями, включаючи його ставлення до дітей. Він бачить у них лише інструменти для досягнення своїх цілей.

“Я не маю наміру витратити час і гроші на те, щоб виховувати хлопчика, який не буде нічим корисним для фірми.” (Глава 1) [21]

- Контроль: Містер Домбі прагне повного контролю над усіма аспектами свого життя, включаючи своїх дітей. Він хоче, щоб вони жили та поводитись так, як він вважає за потрібне, і не терпить жодної непокори.

“Я не буду терпіти непокори у своєму домі!” (Глава 3) [21]

- Гордість: Містер Домбі пишається своїми досягненнями і вважає себе вище за інших людей. Ця гордість засліплює його і заважає йому побачити справжню цінність своїх дітей.

“Я – не просто містер Домбі, багатий купець. Я – Домбі, син Домбі, і я повинен вести себе відповідно.” (Глава 8) [21]

Ставлення до дітей:

- Пол: Містер Домбі з більшим ентузіазмом ставиться до свого сина Пола, ніж до дочки Флоренс. Він бачить у Полі спадкоємця своєї фірми і вкладає в нього багато часу та ресурсів. Флоренс же він вважає менш важливою і приділяє їй менше уваги.

“Я зроблю з нього справжнього джентльмена і ділову людину, яка з честю продовжить справу Домбі.” (Глава 2) [21]

- Нехтування: Містер Домбі часто нехтує емоційними потребами своїх дітей. Він не здатний висловити їм любов та підтримку, і це призводить до того, що вони відчують себе самотніми та нелюбитими.

“Флоренс, ти повинна бути сильною і самостійною. Не очікуй від мене співчуття чи розуміння.” (Глава 6) [21]

- Маніпулювання: Містер Домбі часто маніпулює своїми дітьми, щоб вони робили те, що він хоче. Він використовує почуття провини, сорому та страху, щоб контролювати їхню поведінку.

“Якщо ти не будеш слухатися мене, ти будеш шкодувати про це все своє життя.” (Глава 5) [21]

Егоїстичні прагнення та жорстоке ставлення містера Домбі до своїх дітей мають руйнівні наслідки. Пол стає жорстоким і бездушним діловим чоловіком, а Флоренс емоційно відсторонена та нещаслива. Їхні стосунки з батьком глибоко пошкоджені, і вони ніколи не зможуть по-справжньому зблизитися.

Цитати:

- *“Діти – це не іграшки. Вони – це люди, які потребують любові та уваги.”* (Флоренс Домбі) [21]

- *“Багатство та статус не замінять справжню сім'ю.”* (Пол Домбі) [21]

- *“Егоїзм – це отрута, яка руйнує все на своєму шляху.”* (Чарльз Діккенс) [21]

Роман "Домбі і син" показує, як егоїзм і жадоба влади можуть руйнувати стосунки та життя людей. Містер Домбі – це трагічний персонаж, який сліпо йде за своїми прагненнями, не бачачи шкоди, яку він завдає іншим. Його історія слугує застереженням для всіх нас, щоб ми ставили людські стосунки та емоційні потреби вище

2.2 Методи виховання Поля Домбі

У романі Чарльза Діккенса "Домбі і син" метод виховання Поля Домбі є жорстким, авторитарним та бездушним. Його батько, містер Домбі,

бачить у ньому не сина, а спадкоємця своєї імперії. Він вірить, що жорстка дисципліна, суворі правила та постійний тиск зроблять Поля ідеальним бізнесменом.

Основні методи виховання Поля:

- Суворі дисципліна: Поль з раннього віку змушений жити за жорстким розкладом, який не враховує його емоційні потреби та бажання. Він повинен рано вставати, багато вчитися, підкорятися всім правилам і не мати права на пустоці [3].

- Відсутність емоційної підтримки: Містер Домбі не проявляє до сина ні любові, ні ласки. Він вважає, що емоції лише заважають у бізнесі, тому й не намагається їх виховувати в Полі.

- Постійний тиск: Містер Домбі постійно тисне на Поля, щоб він досяг успіху. Він очікує від нього блискучих результатів у навчанні та роботі, постійно порівнюючи його з іншими дітьми.

- Відсутність друзів: Полю не дозволено мати друзів, адже містер Домбі вважає, що вони лише відволікатимуть його від навчання та бізнесу.

- Приниження та покарання: За будь-яку провину Поль карається. Містер Домбі може принизити його перед іншими людьми, позбавити його привілеїв або навіть вигнати з дому.

Ці методи виховання мають негативний вплив на Поля. Він стає замкнутим, лякливим, нещирим. Він не вірить у себе, адже ніхто ніколи не вірив у нього. Поль не вміє любити, адже його ніколи не любили. Він не знає, що таке справжня дружба, адже йому ніколи не дозволяли мати друзів.

У кінці роману Поль розуміє, що його життя було помилкою. Він шкодує про те, що не жив як звичайна дитина, не мав друзів, не відчував любові. Він помирає молодим і самотнім, не зумівши досягти успіху, якого так прагнув його батько.

Методи виховання Поля Домбі є прикладом того, як жорсткість і бездушність можуть знищити людину. Діккенс показує, що справжній успіх неможливий без любові, дружби та емоційної підтримки.

У романі "Домбі і син" Чарльз Діккенс зображує жорсткі та безсердечні методи виховання, які використовує Пол Домбі щодо свого сина Поля Молодшого. Ці методи ґрунтуються на егоїзмі, матеріалізмі та прагненні до влади, що призводить до трагічних наслідків для обох персонажів [4].

1. Авторитарний стиль:

Пол Домбі Старший очікує від свого сина беззаперечного підпорядкування та дотримання суворих правил. Він не цікавиться емоціями та почуттями Поля Молодшого, сприймаючи його лише як потенційного спадкоємця своєї імперії. Цей авторитарний стиль виховання пригнічує особистість дитини, не даючи їй можливості розвиватися емоційно та духовно.

2. Відсутність любові та емоційної підтримки:

Пол Домбі Старший не здатен на щиру любов та емоційну підтримку сина. Він ставиться до нього як до об'єкта своїх амбіцій, не визнаючи його як особистість. Це призводить до того, що Поль Молодший відчуває себе самотнім, непотрібним та нелюбимим.

3. Нав'язування очікувань та амбіцій:

Пол Домбі Старший бачить у своєму сині лише продовження власного успіху та багатства. Він нав'язує йому власні очікування та амбіції, не зважаючи на інтереси та таланти Поля Молодшого. Це призводить до того, що хлопчик втрачає себе, намагаючись відповідати очікуванням батька.

4. Ігнорування емоційних потреб:

Пол Домбі Старший не звертає уваги на емоційні потреби сина. Він не цікавиться його почуттями, думками та переживаннями. Це призводить

до того, що Поль Молодший стає замкнутим, емоційно незрілим та нездатним до близьких стосунків.

5. Маніпуляції та покарання:

Пол Домбі Старший використовує маніпуляції та покарання, щоб змусити сина підкоритися своїй волі. Він загрожує йому позбавленням любові, спадщини та інших благ. Це призводить до того, що Поль Молодший втрачає довіру до батька та відчуває страх перед ним [14].

Жорстокі та безсердечні методи виховання, які використовує Пол Домбі Старший, призводять до трагічних наслідків для обох персонажів. Поль Молодший стає емоційно незрілим, втрачає довіру до людей та не здатен на щирі стосунки. Його життя сповнене розчарувань, невдач та самотності. Пол Домбі Старший втрачає сина, спадкоємця та сенс життя. Він стає самотнім, розчарованим та жалкує про свої помилки.

Роман "Домбі і син" показує, як жорстокі та безсердечні методи виховання можуть негативно вплинути на життя дитини. Діккенс закликає до більш гуманного та емоційного підходу до виховання, який ґрунтується на любові, повазі та розумінні потреб дитини [20].

2.3 Конфлікт між містером Домбі та Полем

У романі "Домбі і син" Чарльза Діккенса конфлікт між містером Домбі та його сином Полем є центральним елементом сюжету. Цей конфлікт ґрунтується на протиставленні двох різних світоглядів та цінностей.

Містер Домбі - багатий і успішний діловий чоловік, який одержимий ідеєю виховати сина, що стане його наступником у бізнесі. Він вірить у силу прагматизму, жорсткої дисципліни та чіткої ієрархії. Домбі вважає, що емоції та почуття є слабкістю, яка заважає досягненню успіху [18].

Пол, з іншого боку, має м'який і чутливий характер. Він більше цікавиться літературою та мистецтвом, ніж діловими справами. Пол не схвалює холодність та жорсткість батька, і він прагне до свободи та самовираження.

Цей конфлікт проявляється у різних формах протягом усього роману. Містер Домбі постійно критикує та принижує сина, намагаючись зламати його волю та змусити підкоритися своїм бажанням. Пол же відчуває себе емоційно відстороненим від батька, і він все більше бунтує проти його авторитарної влади [7].

Кульмінацією конфлікту стає момент, коли містер Домбі дізнається про таємну школу, де Пол навчається мистецтву малювання. Розгніваний батько виганяє сина з дому, і вони назавжди розривають стосунки.

Конфлікт між містером Домбі та Полем є трагічним відображенням протистояння між прагматизмом та емоціями, жорсткістю та чутливістю. Діккенс показує, як одержимість успіхом та владою може призвести до руйнування людських стосунків.

Окрім цього, конфлікт між Домбі та Полем також може розглядатися як символічний. Він представляє конфлікт між старим та новим світом, між традиційними цінностями та новим способом мислення. Діккенс показує, як нове покоління прагне до свободи та самовираження, кидаючи виклик авторитету та жорстким правилам минулого.

Конфлікт між містером Домбі та Полем є одним з найважливіших елементів роману "Домбі і син". Він робить сюжет захопливим та динамічним, а також змушує читачів замислитися над складними питаннями людської природи, цінностей та стосунків.

У романі Чарльза Діккенса "Домбі і син" конфлікт між містером Домбі та його сином Полем є центральним елементом сюжету. Цей конфлікт ґрунтується на кількох факторах, включаючи:

- Різні цінності та пріоритети: Містер Домбі - амбіційний діловий магнат, який цінує успіх, багатство та соціальний статус. Він прагне зробити свого сина наступником у своїй справі, бажаючи, щоб Поль продовжив його спадщину. Натомість, Поль - чутливий юнак, який цікавиться іншими сферами, такими як література та мистецтво. Він не поділяє прагнень батька до матеріального успіху і не хоче бути обмеженим рамками сімейного бізнесу.

- Відсутність емоційного зв'язку: Містер Домбі - холодний і відсторонений чоловік, який не вміє виражати емоції та не здатен на щирю любов. Він сприймає Поля як інструмент для досягнення своїх цілей, а не як сина. Поль, у свою чергу, відчуває себе емоційно знедоленим і нелюбимим батьком.

- Суперечливі очікування: Містер Домбі очікує від Поля беззаперечної покори та сліпого підпорядкування. Він прагне, щоб син відповідав його уявленням про "справжнього чоловіка". Поль же прагне до самовираження та самоствердження, він хоче жити власним життям відповідно до своїх цінностей.

Ці фактори призводять до серйозного конфлікту між містером Домбі та Полем. Їхні стосунки наповнені напруженням, розчаруванням та взаємним нерозумінням. Містер Домбі критикує Поля, ставлячи йому нереальні вимоги та караючи за будь-які прояви незгоди. Поль же відчуває себе пригніченим і зневіреним, втрачаючи віру в себе та в любов батька [8].

Конфлікт між містером Домбі та Полем сягає кульмінації, коли Поль тікає з дому. Цей вчинок стає остаточним розривом між ними. Містер Домбі відмовляється від сина, вважаючи його невдахою та ганьбою. Поль же змушений жити самотійно, шукаючи своє місце у світі.

Цей конфлікт є трагічним відображенням жорстокості та бездушності, які можуть виникнути у стосунках між батьком і сином. Він

демонструє, як нездорове прагнення до успіху та матеріального багатства може руйнувати сімейні зв'язки та призводити до емоційних страждань.

ВИСНОВКИ

Проблема батьків і дітей завжди була актуальною, адже вона торкається глибинних аспектів людських стосунків, сімейних цінностей та виховання нового покоління. У романі Ч. Діккенса "Домбі і син" ця тема розкривається з особливою гостротою, адже автор зображує жорстке протистояння між прагненнями батьків та мріями їхніх дітей.

Конфлікт поколінь у романі "Домбі і син" зумовлений різними цінностями та світоглядами батьків і дітей.

- Для містера Домбі найважливішими є багатство, статус та успіх у бізнесі. Він прагне зробити свого сина Поля спадкоємцем своєї справи, не зважаючи на його особисті бажання та здібності.

- Поль же прагне щирого людського тепла, любові та розуміння. Він мріє про кар'єру художника, але стикається з жорстким опором з боку батька.

Неправильне виховання, засноване на авторитарних методах та жорстокому поводженні, призводить до трагічних наслідків.

- Поль тікає з дому, не витримавши тиску з боку батька. Він втрачає здоров'я, а його мрії про щастя руйнуються.

- Флоренс, дочка містера Домбі, також страждає від його байдужості та холодності. Вона змушена піклуватися про молодшу сестру, замінюючи їй матір.

- Лише щира любов, розуміння та повага до особистості дитини здатні подолати прірву між поколіннями.

- У романі цю істину втілюють такі персонажі, як Волтер Гей, Джон Батлс та міс Тротвуд. Вони оточують Поля та Флоренс теплом і турботою, допомагаючи їм знайти своє місце в житті.

- Роман "Домбі і син" закликає читачів до переосмислення традиційних методів виховання та до визнання цінності кожної особистості, незалежно від віку та соціального статусу.

Вивчення проблеми батьків і дітей у романі Ч. Діккенса "Домбі і син" має не лише теоретичне, а й практичне значення. Зрозуміння причин конфліктів між поколіннями та шляхів їх подолання може допомогти сучасним батькам у вихованні своїх дітей.

Роман "Домбі і син" Ч. Діккенса є глибоким та багатограним твором, який порушує важливі соціальні та психологічні проблеми. Автор з майстерністю розкриває конфлікт поколінь, показуючи його трагічні наслідки. Цей твір змушує нас задуматися над власними стосунками з близькими людьми та над тим, які цінності ми хочемо прищепити своїм дітям.

SUMMARY

One of Charles Dickens' lesser-known but highly significant novels, serialized between 1846 and 1848, "Dombey and Son" delves deeply into the complex relationship between children and their parents, exploring themes of neglect, misunderstanding, and emotional isolation. The exploration of these themes not only serves as a critique of Victorian family dynamics, but also illuminates broader societal values and their impact on individual identity and development.

Dickens uses this relationship to highlight the detrimental effects of parental emotional distance and misplaced priorities on children's psychological well-being.

Paul Dombey Sr. is obsessed with having a male heir to his business empire and blatantly neglects his daughter Florence. Despite consistent demonstrations of love and loyalty, Florence is persistently ignored and undervalued by her cold-hearted father, who epitomizes Victorian patriarchal values. Florence's emotional resilience and relentless love for her father not only highlights her innate goodness, but also serves as a critique of the gendered biases of the period and the emotional cruelty often masked by her social and economic status.

In contrast, the relationship between Dombey and his vulnerable young son Paul Jr. is colored by tragic irony. Although Dombey initially entrusted young Paul with all his hopes and dreams, his love was conditional and rooted more in the possibility of fulfilling the boy's ambitions than in pure paternal affection. Paul Jr.'s untimely death is a pivotal moment in the novel and serves as a scathing indictment of Dombey's parental neglect and emotional superficiality.

Dickens further explores the theme of parental influence through the relationships between secondary characters and their children. Characters such as Mr. Toots and Susan Nipper, while seemingly peripheral, play an important role in supporting Florence and exemplify alternative forms of familial love and guidance. Furthermore, the contrast between Dombey's parenting and that of other characters such as Captain Cuttle and Sol Gills provides a broader spectrum of possibilities for paternal care and positive parenting.

The novel's resolution, in which Dombey realizes his daughter's value through loss and despair, suggests the possibility of redemption and change. Dickens does not merely condemn, but illuminates a path to emotional growth and understanding. This change, however slow and painful, highlights Dickens' belief in the potential for personal and relational development.

In conclusion, *Dombey and Son* offers a compelling examination of the dynamics between children and their parents. Through the lens of the Dombey family's tragic and ultimately redemptive journey, Dickens offers not only a critique of the rigid and often harmful family structures of the time, but also insights into the enduring quest for true human connection and understanding. Dickens' deep exploration of these themes makes this novel an important study for anyone interested in the psychological and emotional complexities of parent-child relationships.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Адріан А. Про взаємини батьків та дітей у романах Ч.Діккенса. – К., 1968. – 208 с.
2. Баканов А. Ч. Діккенс. Великі сподівання [Електронний ресурс] / А. Баканов. – Київ : Веселка, 1986. – Режим доступу: http://www.aelib.org.ua/texts/bakanov__dickens_great_exp__ua.htm. – Назва з екрана.
3. . Богачевська Л. Художнє втілення дитячих образів у творчій спадщині Ч.Діккенса та В.Винниченка // Зарубіжна література в НЗ. – 2004. – №3. – С. 14-17.
4. Вечірко О. Вивчення роману Ч.Діккенса «Пригоди Олівера Твіста» в курсі іст.зар. літ. Студентами філолог.спец. [Електронний ресурс] / О. Вечірко – Наук.записи. Філолог. Науки. – випуск 187. – С.645-650. – Режим доступу: <http://dspace.cuspu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3324/1/Вивчення%20рома%20ну%20Ч.%20Діккенса%20«Пригоди%20олівера%20твіста»%20в%20курсі%20історії%20зарубіжної%20літератури%20студентами%20філологічних%20спеціальностей.pdf>. – Назва з екрана.
5. Гричаник Н. І. Доля дитини-сироти у творчості Чарльза Діккенса. Автореф. дис. кандид. філ. наук. - Л., - 1996. - С. 24.
6. Діккенс Ч. Домбі і син. Роман. Переклад М.Іванова. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/world/getfile.php?tid=727&type=3>. – Назва з екрана.

7. Затонський Д.В. Минуле, сучасне, майбутнє. - К.: Наука, 1982. - 216с. 13. Івашева В. Творчество Диккенса. - М., 1954. – 256с.
8. Історія світової культури: Навч. посібник / Керівник авт. кол. Л. Т. Левчук. - К.: Либідь, 1994. – 320с.
9. Лібман З.Я. Чарлз Діккенс : життя і творчість / З. Я. Лібман. - Київ : Дніпро, 1982. - 186 с.
10. Михальська, Н. Діккенс, Чарлз [Текст] / Н. Михальська // Зарубіжні письменники. Енциклопедичний словник. У 2 т. Т. 1 : А-К / за ред. Н. Михальської та Б. Шавурського. – Тернопіль : Навчальна книга– Богдан, 2005. – С. 548-556.
11. Міщук В. Художній світ Чарльза Діккенса // Зарубіжна література в НЗ. – 1996. – №1. – С. 20-22.
12. Наливайко Д. // Зарубіжна література ХІХ сторіччя. Доба романтизму [Текст] : підручник / Д. С. Наливайко, К. О. Шахова. - Т. : Навчальна книга - Богдан, 2001. - 415 с.
13. Ніколенко О. Навчати старшокласників досліджувати. На прикладі теми "Роман Ч. Діккенса "Домбі і син" // Зарубіжна література в НЗ. – 1998. – №10. – С. 6-8.
14. Пронкевич О. // Зарубіжна література ХІХ століття [Текст] : проб. підручник для 10 кл. серед. загальноосвіт. шк. / О. В. Пронкевич. - К. : Педагогічна преса, 1997. - 240 с.
15. Світ Діккенса: найкращі екранізації для дорослих і дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/life/education/mir-dikkensa-luchshie-ekranizaciidlyavzroslyh-i-detey-795554.html>. – Назва з екран
16. Цвейг С. Діккенс - між Англією і дитинством // Зарубіжна література. - 1998. - № 1. - С. 6.

- 17.Черненко М. Специфіка англійського реалізму у творчості Ч.Діккенса // Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. - 1999. - № 4. - С. 55.
- 18.Шавурський, Б. Наш приятель – Чарлз Діккенс [Текст] / Б. Шавурський // Різдвяні повісті / Чарлз Діккенс ; пер. з англ. О. Мокровольського . – Тернопіль : Навчальна книга–Богдан ; Київ : Веселка, 2007. – С. 7-10. – (Бібліотека світової літератури для дітей у 100 томах «Світовид». Серія друга. Література ХІХ століття).
- 19.Шахова К. Смуток і сміх Чарльза Діккенса // Шахова К. Нариси творчості зарубіжних письменників-реалістів ХІХ -ХХ ст. - К., 1975. - С. 134- 137.
- 20.Шахова К.О., Наливайко Д.С. та ін. З великими сподіваннями в серці // Світова література 10-клас. - 2010. - С. 67
- 21.Dickens, Charles. Oliver Twist - Classics, 1994.